

התבוללות, נורמאליות, ושנאה-עצמית בקרב יהודים (חלק ב')

שלמה שרן

גלות, וביתר שאת ממאתיים השנים האחרונות. היהודים, שחיו בקרב עמים שונים נשאו עיניהם להתבוללות כדי "להיגאל" מן הנכר ובקשו להשתלב ולהיטמע בעמים. עם זאת, ההיסטוריה מלמדת כי יהודים שרדו בגלות כיהודים דווקא משום היותם שונים. היהודים לא היו לשונים משאר העמים כיוון שחיו בגלות.

■ ככל העמים או שונים ונורמאליים?

א.ב. יהושע טען:

העם היהודי הוא עם ככל העמים ואני נדהם לראות עד כמה אמת זו אינה נראית פשוטה בעיני רבים. (יהושע, 1984, עמ' 64).

האומנם ככל העמים? "אמת" זו אינה אלא עיוות מוחלט של האמת. התופעה, האירועים והתכנים המבדילים בין העם היהודי לבין שאר העמים ברורים וידועים לכל. אין עוד אומה שחוותה היסטוריה הדומה ולו במעט לזו של היהודים, בין אם במונחי דת, תרבות או חיים פוליטיים. שום עם אחר לא נרדף במשך מאות שנים, הואשם על ידי הנצרות ברצח-אל ועל ידי האיסלאם בדחית מוחמד כנביא האלוהים, בעוד דתות אלה הן עצמן "צאצאי" היהדות. אין עם אחר בעולם שעבר אלפיים שנות גלות, גירוש ונדודים ולמרות זאת הצליח, בניגוד לכל הציפיות, לשרוד ולחזור למולדתו, בעוד 60 אחוזים מהעם היהודי נותרו בתפוצות. כבר הזכרנו את הישגיהם יוצאי הדופן של היהודים בתחומים רבים, הישגים שאין להם אח ורע בקרב קבוצות אתניות אחרות. ברור לכל שגם כאשר יהודים שואפים להיטמע, הם אינם מתנהגים כשאר העמים. גורמים אלה מדגישים את אופיו הייחודי של העם היהודי – ייחודי ולעתים טראגי.

■ חירותנו טמונה בשונותנו

טמיעה תרבותית היא בחזקת תנאי הכרחי אך לא מספיק הנדרש לו ליהודי על מנת שיחשוב שהיהודים האחרים אינם נורמאליים. התנאי המספיק הוא תחושת חולשה כלשהי או העדר רצון לקבל את עצמו כפי שהוא, בשונותו. כיום, ישראל נתפשת כאומה שאינה מזדהה עם הדעות וההשקפות המקובלות באירופה (גרשטנפלד, 2003; שנפלד, 2004; שרנסקי, 2003). חולשתנו באה לידי ביטוי בדעתנו הנחרצת כי על היהודים להפטר מן ההבדלים המבחיניים ומפרידים בינינו לבין העולם הלא-יהודי על מנת להיות נורמאליים. החיפוש אחר נורמאליות הינו הביטוי המובהק של הפתולוגיה.

אומה אינה נוטשת את מורשתה על מנת לטשטש את הגבולות שבינה לבין אומות אחרות. אומות העולם אינן מאמינות בכך שהשונות המבחינה ביניהן לבין האחרים מצביעה על אי נורמאליות כלשהי. שונות תרבותית תהומית מפרידה בין מונגוליה לבין שוודיה, לדוגמה, אך אף אחת מן המדינות הללו אינה נושאת עימה תחושת אנומליה שעה שמשוויים בינה לבין האחרת. שוני בין אומה אחת לאחרת הוא מצב אוניברסאלי, תופעה נורמאלית על פי הגדרתה. אין תיאור טוב יותר לנורמאליות מאשר האוניברסאליות שבשונות שבין אומות. יהודים הפנימו את הציפיות הקשורות בטמיעה. ירשנו ציפיות אלה ממאות שנות

שלמה שרן הוא פרופסור (אמריטוס) לפסיכולוגיה חינוכית וארגונית, בית-הספר לחינוך, אוניברסיטת תל-אביב, שם לימד משנת 1966 עד שנת 2000. פרסם ספרים ומאמרים רבים בתחום החינוך והפסיכולוגיה, וכן בנושאי ציונות ויהדות. מאמריו הופיעו בעבר ב**נתיבי**.

יהושע (2005) אינם רחוקים מכך. בכתביהם של רבים מהסופרים הכותבים כיום בישראל ניתן למצוא דוגמאות אינספור לשנאה עצמית (אלכסנדר, 2003; אפשטיין, 2004; העצני, 2004; סתיו, 1997; שרן, 2003).

הערה:

הגדרות אלה אינן ממצות את סממני השנאה העצמית על כל היבטיה. דוגמה אחת לנושא שלא נדון כאן היא הבגידה במדינה. עצם זיהויים של בוגדים עשוי להיות שנוי במחלוקת מחמת הקיטוב הפוליטי בישראל של היום. בשנת 1953, בן גוריון הטיח במפ"ס ובשומר הצעיר דברים שלא הותרו ספק בכך שהוא מאשימם במעשי בגידה בישראל לטובת ברית המועצות. (ס.ש. יריב, 1953). מאז, זרם ההאשמות ההדדיות בין המחנות משני צידיו של המתרס הפוליטי לא פסק. בגידה היא תופעה המלווה לעיתים בשנאה עצמית.

יש להבחין בין שנאה עצמית לבין ביקורת עצמית שכוונתה לתרום לשיפור חיי היהודים. השמצת העם היהודי והיהדות או גינויה של מדינת ישראל, שיש בהן כדי להטיל ספק בלגיטימיות של מדינת ישראל או של העם היהודי, הן סממן של שנאה עצמית ולא ביקורת עצמית. הפרט, הקבוצה או האומה המכבדת את עצמה אינם שוללים את שיוכם להיסטוריה של עם, וזכות קיומו של עם אינו עניין השנוי במחלוקת. עצם ההתלבטות בסוגיה עומדת בסתירה להנחת היסוד של זהות והישרדות. יהודים העוסקים בדיון שכזה מביעים שנאה עצמית ולא ביקורת עצמית. מדינות ערב, הערבים ברשות הפלסטינית, מספר מדינות באיחוד האירופי, ומספר קבוצות אנטישמיות במדינות שונות, עטים על היהודים המביעים הערות רוויות שנאה עצמית כעל מוצאי שלל רב, כהוכחה לאחריות העם היהודי עצמו לשנאת הלא-יהודים כלפיו. למסר שעל העם היהודי, או מדינת ישראל, להתאבד התאבדות היסטורית ולהיעלם אין שם אחר – זוהי שנאה עצמית (גילמן, 1986, 317, 333; טגיאף, 2004).

■ אנטישמיות ושנאה עצמית

האנטישמיות באירופה נמצאת במגמת עליה ומונעת מכוח המחויבות הפוליטית והכלכלית של אירופה כלפי הערבים, השואבת את כוחה מתעמולה ומימון ערביים. הגידול העצום של אוכלוסיית אירופה המוסלמית במשך 30 השנים האחרונות, בעיקר בגרמניה, צרפת ובריטניה, מגביר את השפעתם על ממשלות האיחוד האירופי ועל עמדותיהן כלפי יהודים וכלפי ישראל. ההיסטוריונית בת יאור כינתה את אירופה של היום אירביה (בת יאור, 2004). בנוסף לזאת, אנטישמיות ערבית מצאה לעצמה שותף אוהד בדמות בעלי הברית האירופים הממשיכים את ההיסטוריה ארוכת השנים של אנטישמיות (גרשטנפלד, 2003; ויסטריך, 2005; שנפלד, 2004; שרנסקי, 2003). למרות הצהרות רשמיות ובניגוד לתקוות שתלו רבים בדמוקרטיה ככוח שיביא לקץ האנטישמיות אחרי מלחמת העולם ה-2, ארצות אירופה מעולם לא חדלו להפגין את איבתן כלפי העם היהודי. חנה ארנדט, סופרת והוגת דעות שהיתה נוכחת במשפט אייכמן שנערך בירושלים בשנת 1961, טענה שתופעת

על מנת שהעם היהודי יהיה "ככל העמים", עליו להינתק מההיסטוריה שלו על כל גילוייה. הניתקות שכזו מן העבר, שפירושה היטמעות תרבותית ולאומית מוחלטת, כמוה כהתאבדות היסטורית של העם היהודי כולו. סיפורו הקצר של א.ב. יהושע בתחילת קיץ 1970 (יהושע, 1972, מלווה באירוי הגרוטסקיים של יגאל תומרקין), כולו זעקה הקוראת לשלילת העבר היהודי, בדומה לרומן שלו אודות המאני-יאק היהודי (מר מאני, יהושע 1990: ראה אורן, 2003; ויס, 2003: פלדמן, 2004). יהודים רבים מבינים היטב את משמעות הדרישה להשלת העבר כביטוי ל"יצר התאבדות" כפי שהיטיב לומר אהרון מגד (1994), ודוחים אותה מכל וכל.

גרשם שולם ניסח זאת כך:

בחיי חייבתי את הציונות החילונית כדרך לגיטימית, אך לא חייבתי את המשפט האווילי של "עם ככל העמים". הגשמת משפט כזה היא סופו של עם ישראל. אני שותף לדעת המסורת שאפילו אם נרצה להיות עם ככל העמים לא נצליח. ואם נצליח – זה יהיה סופנו (שולם, 1976, עמ' 41. ראה גם בלפר, 2004, 165).

בדומה לכל העמים, עברנו כולו ממשך ומתקיים בנו בהווה. כך כתב אלעזר שבייד בנושא זה:

אין להבין את הדת היהודית, ואין למצות את המהותי המייחד ומאחד אותה על פי יסודות דוגמאטיים...אלא רק מתוך מלאות תולדותיה: היהדות היא ההיסטוריה של עם ישראל המתועדת בספרותה (שבייד, 1997, עמ' 41).

"מי כמוך בעל גבורות ומי דומה לך" נאמר בתפילת השמונה-עשרה בפנייה לאלוהים. אותה תפיסה עצמה תקפה גם לגבי העם היהודי עצמו. העם היהודי האמין שהוא ראוי להיות שונה והיה גאה להיות מי שהוא. במובן דתי, או במובן פיוטי, אלוהים ברא את השוני בין עם ישראל לבין הגויים. אלוהי ישראל מסמל את השוני לו אנו עדים מזה 3500 שנים. ליהודים רבים בימינו, בניגוד לדורות הקודמים, יכולת מועטה להכיל שוני זה. מחמת כוחו המוגבל של העם היהודי להשלים עם מצבו כשונה, רבים בקרבו אמצו את הרעיון האנטישמי לפיו העם היהודי אינו נורמאלי.

■ שנאה עצמית

התבוללות עלולה להוביל לשנאה עצמית או לאנטישמיות יהודית. הביטוי שנאה עצמית אין פירושו שפרט כלשהו אכן שונא את עצמו. כוונת הביטוי הינה: 1. שלילת הקשר שבין הפרט לבין קבוצת השתייכותו 2. שלילת הקשר בין קבוצת השייכות לבין זהותה ההיסטורית-תרבותית של אותה קבוצה. היהודים המתכחשים לזהותם על ידי דחיית מורשתם ההיסטורית, היהודים השוללים את זכות קיומו של העם היהודי, מכפשיים או דוחים את זכות קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית – יהודים אלה לוקים בשנאה עצמית. יהודים המייחסים את מקור האנטישמיות, בימינו או בתקופות מוקדמות יותר בהיסטוריה, לעם היהודי עצמו, שייכים אף הם לקטגוריה של שונאי עצמם. דבריו של א.ב.

האנטישמיות כבר אינה בגדר האפשר, וזאת דווקא בשל הזוועות שעוללו הנאצים. ארנדט, כמו רבים ממגידי העתידות, לא זכתה לחיות ולראות את התיאוריה שלה מתבדה ומתנפצת לנוכח פני המציאות. (ראה מכתבו של גרשם שולם משנת 1964 לחנה ארנדט, שולם, 1976, 91-95).

א.ב. יהושע קבע (1964) כי על היהודים עצמם לערוך רפורמה בהשקפותיהם ולהתאים את עצמם ואת דעותיהם, כתנאי מוקדם להתקבלותם בעולם הלא-יהודי. מהותה של הרפורמה אותה מציע יהושע היא, כמובן, הגדרה מחדש של הציונות על מנת שזו לא תעורר עוינות כלפי ישראל. יתירה מזו, הגדרה מחדש של מטרות הציונות, אליבא ד"א.ב. יהושע, תתרום למעשה לפיוס בין ישראל לבין ארצות ערב. בספרו *בזכות הנורמליות* (1964) כתב יהושע:

הבהרת המושג ציונות כלפי העולם תביא, לדעתי, להפחתה ניכרת בהתקפות האחרונות עליה, ועשויה אפילו לחדש את האהדה ההיסטורית שרחש העולם כלפי תהליך הנורמליזציה של היהודים (יהושע, 1984, עמ' 136-144).

הדברים שלעיל הינם גרסה נוספת של הדוקטרינה הישנה לפיה על היהודים לחתור לנורמליות כיוון שהם נמצאים במצב של אנומליה. אם נהיה נורמאליים, נזכה ליחס אוהד מצדן של האומות האחרות. יהושע וחברתו עדיין מאמינים כי האומות האחרות מסרבות לקבל את ישראל בשל האנומליה הבאה לידי ביטוי בעמדת הציונות כלפי ההיסטוריה של העם היהודי וזכויותיו החוקיות בארץ ישראל. גישה זו היא הד לדבריו של לורד קנינגהם משנת 1947 לפיהם הציונות מוכיחה את אי-שפיותם של היהודים. מבחינתו של יהושע, היהודים בגלות אינם נורמאליים כיוון שעבורם, הגלות הייתה מצב נירוטי מיסודו.

השקפתו של יהושע מתעלמת מאורח החיים היהודי בגלות המודרנית שהיא "נורמאלית" בעיקרה ונורמאליות זו היא היא שהביאה להיטמעות. במאתיים השנים האחרונות או אף יותר, השתדלו היהודים, בכל מרצם ומאודם, להזדהות עם האומות שבקרבתן חיו, ולא להיות שונים מהן. יהודים נהיו לרוסים, גרמנים, פולנים או אמריקנים "טובים" על מנת להיות נורמאליים ככל יכולתם. הסיבות לכישלון תהליך ההתבוללות באירופה, לעומת ההצלחה המסחררת לה זוכים היהודים בארה"ב, הוא נושא הראוי לדיון בפני עצמו. התבוללות היהודים ואמונתם כי הם דומים ללא-יהודים, וכי הגולה היא המולדת, עיוורה את עיניהם מראות את איבת הסביבה כלפיהם, עד שזו התפרצה במלוא עצמתה (קויפמן, 1930-1932; שונפלד, 2004). טענתו של יהושע כי הגלות העמידה בפני היהודים הזדמנות להביע את שונותם מסביבתם החברתית היא חסרת שחר, מרושעת קמעה ושגויה מיסודה.

יהושע וחבריו מציעים ליהודים לדחות את האידאולוגיה הציונית. צעד זה מטרתו להביא לכך שהיהודים יישרו קו עם יעדי העולם הלא-יהודי, והוא מצדו יפעל למען פיוס בין היהודים לבין העולם הערבי. קל יותר לשנות את עצמנו מאשר לשנות את כל העולם, או את הערבים. מכאן, חובה על היהודים לנטוש את הציונות (יהושע, 1984, 144). על ישראל להתאים את עצמה לדעת העולם ולהפגין את ויתורה על חלום מימוש השאיפות

הלאומיות של העם היהודי. הצעתו של יהושע כמוה כפנייה לעם היהודי לשאוף לטמיעה מוחלטת. עמדתו בשאלת אחריות היהודים לאנטישמיות והצורך ברפורמה היא בבחינת נסיגה אל עבר ההתבוללות הקלאסית המצדדת בטמיעה ומלווה בשנאה עצמית, השקפה ההולכת וגוברת במהלך מאות השנים האחרונות (גילמן, 1986). הרעיון לפיו ויתור על הציונות יפתור את בעיית האיבה שרוחשות מדינות ערב כלפי היהודים הינו בבחינת חלום באספמיה. לישראל דרך אחת להבטיח את "היטמעוּתה באזור" – אם תהיה למדינה איסלאמית!

■ שְנֵאָה עֲצִמִית בְּקֶרֶב צִיּוּנִים

חזקאל קויפמן (1889-1963) מתח ביקורת חריפה על הסופרים וההוגים הציונים בשל מה שהוא מזהה כשנאה עצמית. סופרים כדוגמת מיכה יוסף ברדיצ'בסקי, יוסף חיים ברנר וא.ד. גורדון הרבו להטיח בעם היהודי האשמות, וזאת חרף "כוונותיהם הטובות" וקריאותיהם שכוונו על מנת לעורר את מצפונם באשר למצבם של היהודים (קויפמן, 1936, 262; 1952; בלפר, 2004). סופרים ציונים אחרים טענו שיהודים המתגוררים על אדמתם של לא-יהודים היו "טפילים", ושמצב זה אינו "אך ורק" תוצאה של הטרגדיה ההיסטורית של העם היהודי. קויפמן כתב:

כל משכיל וחצי משכיל "ציוני" פוסק... על אלפיים שנות גלות: עם של סרסורים! כל תינוק של בית רבו יודע עתה מה טיבם של היהודים "שם": אדוקים היו וסרסורים!...הזורות הגדלים בארץ מקבלים דברים כהווייתם: ט"ז מיליונים סרסורים היו שם, ומפני זה שנאו הגויים אותם – ובצדק. הורים, מורים, סופרים, מדריכים... פוזמים באוזניהם – לשם "חינוך ציוני" – כל הימים את הפזמון הזה... מפני זה חובה עלינו להטעים ולחזור ולהטעים, שכל התפיסה הזאת אינה אלא תפיסה אנטישמית כוזבת. אנטישמית היא, לא מפני שיש בה קטרוג על ישראל, אלא מפני שיש בה קטרוג כוזב. כי זוהי מהותה של האנטישמיות בתור תורה: השקר... בשנות העשר למאה זו הטילה האנטישמיות את זוהמתה גם בתנועה הלאומית... (קויפמן, 1952, 161-162).

זמן קצר לאחר שקויפמן גינה את בתי הספר בישראל על כך שהם מפיצים רעיונות אנטישמיים, ראו אור אינספור רומנים וסיפורים קצרים שנכתבו על ידי סופרים ילידי ישראל שהביעו דעות אנטישמיות ארסיות, ביניהם ימי ציקלג מאת ס. יזהר והסיפור מול היערות מאת א.ב. יהושע. מספר לא מבוטל של יצירות ספרותיות בספרות הישראלית החדשה הכילו רעיונות אנטישמיים רדיקליים שהרעיפו שנאה עצמית, באורח המזכיר את גינויו של ברנר את החיים היהודיים המסורתיים (אורן, 2003; לורד, 2000; פלדמן, 2004; קויפמן, 1936, 1939, 1952; קורצווייל, 1960; קריב, 1956; שניידר, 1994).

שנאה עצמית לא חדלה גם אחרי מאורעות האימים של השואה באירופה. שנאה עצמית התעוררה מחדש לאחרונה והיא נפוצה בעבודותיהם של הוגים וסופרים בארצות הברית, בריטניה וישראל (אורן, 2003; אלכסנדר, 2003;

ויס, 203; לורד, 2000; סתיו 2003; פלדמן, 2004; קארש, 2000.

גם זוועות השואה באירופה לא הביאו את השנאה העצמית לקצה, והיא מונחלת כיום לדור הצעיר של אקדמאים וסופרים כאילו הייתה דעה מסורתית מקובלת. הטענה השחוקה לפיה אין בסיס מוסרי לחיים יהודיים בארצות לא יהודיות שונתה ואת מקומה תפסו האשמות אחרות. כיום המחאה כנגד יהודים היא שהחיים היהודיים בישראל אינם מוסריים כיוון שגזלנו את הארץ מהערבים. למרות השינוי בתוכן הספציפי, הדפוס האופייני של האנטישמיות המודרנית והשנאה העצמית היהודית חוזרים על עצמם: היהודים אחראים לפשעים סותרים כגון – הם קפיטליסטים ובה בעת קומוניסטים, טפילים בכלכלת העולם אך גם בעלי הון, שוחרי גלות אך גם אוהביה של ארץ ישראל הנגזלת (קארש, 2000; שנפלד, 2004).

■ שנהא עצמית ועל-לאומיות

קבוצת אינטלקטואלים בארצות הברית דוגלת ברעיון של ממשלה גלובלית על-לאומית שתחליף את הממשלות הלאומיות הקיימות (פונטה, 2003). בין רשימת התומכים ברעיון, הכוללת פרופסורים למדע המדינה ולמשפט, מספר גבוה יחסית של יהודים מארצות הברית ומישראל. ביטולן של מדינות הלאום מטרתה לכוון סביבה חברתית-דתית ניטרלית, בה היהודים יהיו חופשיים להיות מי שהם רוצים להיות, מבלי להיות מה שהם! היהודי הקוסמופוליטי רוצה בעולם ללא מדינות לאום כך שאיש לא יזהה אותו כשייך לאומה היהודית (גרינברג, 1950). בישראל, פוסט-ציונים מטיפים לכך שהעם היהודי יוותר על זהותו כאומה היהודית, והם עומדים על שיתופם של ערבים בממשלת ישראל (קארש, 2000).

בשירו המפורסם *מסדה* (1927) יצחק למדן תיאר בברור את דמותו של היהודי הקוסמופוליטי, היהודי האנטי-ציוני. בשיר, פליט באירופה פוגש בשורה של יהודים המנסים להניא אותו מלצאת לדרכו לארץ ישראל. את נימוקיהם הם שואבים מאידיאולוגיות המבטיחות גאולה כלל עולמית אם הפליט, ואחרים כמותו, יצטרפו ל"מהפכה". יהודים אלה התנערו מיהדותם תמורת הגאולה המובטחת לעולם כולו. חמישים שנים לאחר המהפכה הקומוניסטית, לאחר הנאציזם ומלחמת העולם השנייה, ולאחר סטאלין, איש מדע-המדינה, יהודי, נאמן עדיין למרקסיזם ולקומוניזם, ניסח בבהירות רבה את היחס בין מרקסיזם, זהות יהודית לאומית, ממשלה גלובלית-על לאומי, וההשקפה הסותרת את הלגיטימיות של הקיום היהודי. וכל זאת בשם הליברליזם ההומניסטי. כך אמר האיש:

והנה נקודת הכובד של הטרגדיה היהודית. הקפיטליזם המתנוון האריך ימים מעבר לרצוי והוא מדרדר את האנושות. אנחנו היהודים שילמנו את המחיר ואולי עוד נשלם על כך בעתיד. כל זה דחף את היהודים לראות במדינתם את דרך-המלך האמורה לחלצם (מגורלם). רוב המהפכנים הגדולים... הבינו שפתרון סופי לבעיות תקופתם ותקופתנו אינו במדינות-לאום אלא בחברה בין-לאומית. כיהודים,

הם היו החלוצים הטבעיים לתהליך זה כי מי היה מוכשר יותר ללמד את המושג של חברה בין-לאומית של אנשים שווים-זכויות מן היהודים הפטורים מכל אורתודוקסיה יהודית ולא-יהודית כאחת ומן הלאומיות? הרי זה פרדוקס, כי חיים אנחנו בעידן שבו מדינת הלאום הייתה לאנכרוניזם, למשהו ארכאי – ולא רק מדינת-הלאום של ישראל אלא המדינות של רוסיה, ארה"ב, אנגליה, צרפת, גרמניה ואחרות... העולם אילץ את היהודים לאמץ את מדינת-הלאום ולהרימה על נס כשיא גאוותו בדיוק באותה שעה שלא נותרה בה תקווה כלשהי... ותקוותם הנלהבת ל"יריבונות לאומית" אחרה את המועד ההיסטורי... אני מקווה כי היהודים יגיעו בסופו של חשבון לידי הכרת... חוסר-התכלית של מדינת-לאום, וימצאו את דרכם חזרה למורשת המוסרית והפוליטית שהוריש לנו הגניוס היהודי של אלה אשר הלכו מעבר לעם היהודי – המסר של שחרור אנושי אוניברסאלי (דויטשר, 1968, 39-41).

עם שקיעתה של ברית המועצות, באה אל קיצה החלוקה לעולם מערבי דמוקרטי מול העולם הקומוניסטי ואת מקומה תפסה החלוקה בין המערב הנוצרי לבין העולם המוסלמי המזרח תיכוני (בת יאור, 2004). התהום הפעורה בין העולם המערבי לבין מדינות המזרח התיכון והמזרח הרחוק מסכלת כל סיכוי לממשל גלובלי על-לאומי, בלי קשר לשאלה האם כדאי באופן עקרוני לאנושות להתייחס לחזון זה ברצינות.

בשנת 1968, דויטשר עדיין דבק בתקוותו שמדינת הלאום תעלם, כפי שציפה לנין. דויטשר גם האמין בכך שהעם היהודי יתנער ממורשתו ההיסטורית ויאמץ את השקפותיהם של כמה יהודים ידועי-שם שהתבוללו בקרב הסביבה האירופית בה חיו ובשל כך הרחיקו לכת והתפתחו. הוא התכוון לפרויד, היינה, רוזה לוקסמבורג ומארקס. דויטשר דבק באמונתו בניצחון המוחלט של המרקסיזם. הוא ועמיתיו לא היו מסוגלים להודות בכישלון הקומוניזם, זמן רב אחרי שמעשי הזוועה שהתרחשו בברית המועצות נודעו לכל. הבז שרחשו להיסטוריה היהודית ולקיום הלאומי-היסטורי של העם היהודי היה לנושא מרכזי בהשקפת עולם זו בה המציאות ההיסטורית שיחקה תפקיד שולי בלבד.

שנהא עצמית יהודית עשתה שמות ביהודים במהלך המהפכה הבולשביקית. יהודים קומוניסטים חוללו זוועות ביהודים לא-קומוניסטים, לרבות טבח של יהודים רבים. אחרי המהפכה, היהודים המשיכו להפגין יחס קשה במיוחד כלפי יהודים אחרים על מנת להוכיח את נאמנותם לאידיאולוגיות השונות ששלטו בכיפה (הזו, 1976-1948; כנלסון, 1956 – מגוט ורשה; ויטל, 1999). עד עצם היום הזה, המרקסיזם ממשיך להזין עמדות אנטישמיות בין אנשי אקדמיה קוסמופוליטיים, בישראל ומחוץ לה, המאמינים שעל ישראל להתנתק מהעם היהודי. יהודים נושאי משרות רמות במדינות שונות השפיעו על ממשלותיהם לרעת היהודים. ברונו קרייסקי, ראש ממשלת אוסטריה לשעבר, הוא רק דוגמה אחת לתופעה זו. כתוצאה מחשיפתו של העם היהודי לאנטישמיות קשה במהלך ההיסטוריה שלו, יהודים קלטו והפנימו דימויים

Gilman, Sander (1986) *Jewish Self-Hatred*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Gilman, Sander (2000) "Jewish Self-Hatred and the Believer", in H. Bean, *The Believer: Confronting Jewish Self-Hatred*, New York: Thunder's Mouth Press (Avalon Publishing Group), 219-243.

Greenberg, Clement (1950) "Self-Hatred and Jewish Chauvinism", *Commentary*, 10, 26-433.

Halpern, Ben (1956) *The American Jew*, New York: Theodor Herzl Foundation.

Hertzberg, Arthur (1959) *The Zionist Idea*, New York: Doubleday and The Herzl Press.

Huntington, Samuel (1996) *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York: Transaction.

Karsh, Efraim (2000) *Fabricating Israeli History: The "New" Historians*, London: Frank Cass (2nd revised edition).

Magnes, Judah (1930/1959) "Like All the Nations", in Hertzberg, A. (Ed.) *The Zionist Idea*, New York: Doubleday and The Herzl Press, 447.

Oren, Yosef (2003) "Post Zionism and Anti-Zionism in Israeli Literature", in S. Sharan (Ed.), *Israel and the Post Zionists*, Brighton/Shaarei Tikva, Sussex Academic Press/ACPR Publishers, 188-203.

Ritterband, Paul (2000) "Public Worship: The Partnership Between Families and Synagogues", in J. Wertheimer (Ed.), *Jews in the Center*, New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press, 199-231.

Ritterband, Paul (in preparation) *Jewish Education, Occupation and Economic Achievement in Comparative Perspective*.

Schoenfeld, Gabriel (2004) *The Return of Anti-Semitism*, San Francisco: Encounter Books.

Sharan, Shlomo and Birnbaum, Erwin (1999) *The Religious-Secular Conflict in Israel*, Shaarei Tikva: ACPR Publishers.

Sharansky, Natan (2003) "On Hating Jews", *Commentary*, 116, 26-34.

Stav, Arie (2003) "Israeli Anti-Semitism", in S. Sharan (Ed.), *Israel and the Post Zionists*, Brighton/Shaarei Tikva, Sussex Academic Press/ACPR Publishers, 163-187.

Taguieff, Pierre-Andre (2004) *Rising from the Muck: The New Anti-Semitism in Europe*, Chicago: Ivan R. Dee, translated from the French *La nouvelle judeophobie*, original publication, 2003.

Vago, Bela (Ed.) (1981) *Jewish Assimilation in Modern Times*, Boulder, Colorado: Westview Press.

Vital, David. (1999) *A People Apart: A Political History of the Jews of Europe, 1789-1939*, Oxford: Oxford University Press.

Weiss, Hillel (2003) "The Messianic Theme in the Works of A.B. Yehoshua and Amos Oz", in S. Sharan (Ed.), *Israel and the Post Zionists*, Brighton/Shaarei Tikva, Sussex Academic Press/ACPR Publishers, 204-226.

אפשטיין, רעיה (2004) "יפוסט ציונות ודמוקרטיה", **נתיב**, שנה 17, (96), ינואר, 61-67.

אפשטיין, רעיה (2005) "שרשרת הנצח לא תינתק" (א), **נתיב**, שנה 18, (102), 17-23.

בוקעי, דוד (2004) "איום קיומי על ישראל: מענה אסטרטגי", **נתיב**, שנה 17, (100), 10-17.

בייפקי, אן (2004) "האויים: מוקד האנטישמיות העולמית", **נתיב**, שנה 17, (100), 70-72.

בלפר, אלה (2004) **זהות כפולה: על המתח בין ארציות לרוחניות בעולם היהודי**, רמת גן: הוצאת אוניברסיטת בר-אילן.

דותן, שמואל (1996) **אדומים בארץ-ישראל**, כבר סבא: שבנא הסופר.

הזו, חיים (1976-1946) **אבנים רותחות, כל כתבי חיים הזו: תל-אביב, עם עובד**.

הזו, חיים (1976-1948) **דלתות נחושות, כל כתבי חיים הזו, עם עובד**.

הצעני, אליקים (2004) "השנאה העצמית היהודית", **נתיב**, שנה 17, (96), 55-60.

ויסטרדיך, רוברט (2004) "מגמות חדשות באנטישמיות המערב-אירופית", **נתיב**, שנה 17, (101), 30-37.

יהושע, א.ב. (1972) **בתחילת הקיץ 1970**, תל-אביב: שוקן.

יהושע, א.ב. (1984) **בזכות הנורמליות**, תל-אביב: שוקן.

יהושע, א.ב. (1990) **מר מאני**, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.

יהושע, א.ב. (2005) "ניסיון ליהוי והבנה של תשתית האנטישמיות", **אלפיים**, 28, 11-30.

אנטישמיים. לא ניתן עוד להסביר שנאה עצמית יהודית רק כתגובה לעוינות מצד לא-יהודים. יהודים אינם אחראים לאנטישמיות, כפי שטענו יהודים שונאי-עצמם. אך אין ספק שהם אחראים על כך שתעבו את ההיסטוריה והמורשת של **עמם** (בלפר, 2004; לורד, 2000; קארש, 2000).

חשוב שנוכחי לעצמנו: היהודים ממשיכים לבנות את מדינת ישראל ואת ההיסטוריה היהודית חרף ההתבוללות היהודית העמוקה, חולשה פוליטית פנימית, והתנגדות בלתי נלאית ממקורות רבים, לרבות יהודים שונאי-עצמם. למרות העובדה שמשפר היהודים בעולם הולך ופוחת, למרות המשאבים הרבים שמשקיעים הערבים בתעמולה אנטי-ישראלית ואנטי-יהודית, וברצח יהודים (ושאר "כופרים") באשר הם, למרות ההתבוללות והשנאה העצמית המטביעה חותם עז על המורל של היהודים, ישראל ממשיכה להתפתח. לא רחוק היום בו תהיה לקהילה היהודית הגדולה ביותר בעולם, לראשונה מאז חורבן הבית השני. ליהודים ולישראל בני ברית ברחבי העולם. בימיו של הרצל, לפני 100 שנה, לא ניתן היה לחזות את מימדי ההתפתחות אליה תגיע מדינת היהודים.

המטלה העיקרית שעומדת בפני הציונות הייתה ועודנה אתגר קיבוץ הגלויות, מטלה עמה תמשיך ישראל להתמודד במהלך הדורות הבאים. בנוסף לכך, חלה עליה החובה לחנך יהודים באשר הם, להכיר ולהוקיר את מורשתם ההיסטורית, "לחזור אל עצמם" (אפשטיין, 2003) במקום לדבוק בשאיפות ובמטרות של העולם הלא יהודי. "לחזור לעצמנו" אין פירושו שעל מנת להשיב את עברנו לחיי ההווה שלנו עלינו בהכרח להאמין בדיוק באותם הדברים בהם האמינו אבותינו. פירוש הדבר שבראש ובראשונה, עלינו לפזר את עננת השנאה העצמית המרחפת מעל ראשו של העם היהודי ולהשיב לו את ההערכה העצמית, בבחינת הירוש להיסטוריה של עצמו (שבייד, 1996). בנייתה מחדש של זהות יהודית מוצקה לנו ולצאצאינו, המבוססת על קבלת העבר כיסוד קיומנו בהווה למרות ההתבוללות, היא הדרך לשמור על רוחו של העם היהודי ושל מדינתו מעתה ועד עולם.

ביבליוגרפיה

Agus, Jacob (1954) "Assimilation, Integration, Segregation – The Road to the Future", *Judaism*, 3, 498-510.

Alexander, Edward (2003) "Israeli Intellectuals and Israeli Politics", in S. Sharan (Ed.), *Israel and the Post Zionists*, Brighton/Shaarei Tikva, Sussex Academic Press/ACPR Publishers, 56-70.

Arendt, Hannah (1964) *Eichman in Jerusalem, A Report on the Banality of Evil*, New York: Penguin.

Bat Ye'or (2004) *Eurabia: The Euro-Arab Axis*, Madison, New Jersey: Fairleigh Dickinson University Press.

Demakovsky, Ronald (1978) *Jewish Anti-Semitism and the Psychopathology of Self-Hatred*, Los Angeles: California School of Professional Psychology.

Deutscher, Isaac (1968) *The Non-Jewish Jew*, New York: Hill and Wang.

Fonte, John (2003) "The Future of the Ideological Civil War Within the West", in S. Sharan (Ed.), *Israel and the Post Zionists*, Brighton/Shaarei Tikva, Sussex Academic Press/ACPR Publishers, 136-154.

Gerstenfeld, Manfred (Ed.) (2003) *Europe's Crumbling Myths: The Post-Holocaust Origins of Today's Anti-Semitism*, Jerusalem Center for Public Affairs.

קריב, ס.ש. (1953) (דוד בן-גוריון) **על הציונות והקומוניזם של השומר הצעיר**, תל-אביב: מפא"י.
כנעני, דוד (1976) **העלייה השנייה העובדת ויחסה לדת ולמסורת**, תל-אביב: ספרית פועלים.
כנזלסון, יצחק (1956) "פנקס ויטל (גיטו ווארשא)", **כתבים 1940-1944**, תל-אביב: דביר, 177-236.
לורד, אמנון (2000) **איבדנו כל אשר יקר היה**, תל-אביב: תמוז-מרכז אריאל למחקרי מדיניות.
למדן, יצחק (1927) **מסדה**, תל-אביב: דביר (מהדורה ששית, 1947).
לסינג, תיאודור (1930-2004) "השנאה העצמית היהודית", **נתיב**, שנה 17 (96), 49-54, תרגום מגרמנית.
מגד, אהרון (1994) "יצר ההתאבדות הישראלית", **מוסף לספרות, הארץ**, 6 לאוקטובר.
סתיו, אריה (1997) "הערות לדיאלקטיקה של האנטישמיות הישראלית", **נתיב**, שנה 10, (6), 62-75.
פונטה, ג'ון (2003) "מלחמה אידיאולוגית: דמוקרטיה ליברלית מול קידמה על-לאומית", **נתיב**, שנה 16, (90), 18-27.
פלדמן, אהובה (2004) "חשבון הנפש הקיבוצי – על שנאה עצמית בסיפורת העברית", **נתיב**, שנה 17, (96), 72-77.
קויפמן, יחזקאל (1930-1932) **גולה ונכר**, תל-אביב: דביר.
קויפמן, יחזקאל (1936) **בחבלי הזמן**, תל-אביב: דביר.
קויפמן, יחזקאל (1939) "גאולתנו והערכת עצמנו", **מאזנים**, 43, 129-154.

קויפמן, יחזקאל (1952) **בין נתיבות**, חיפה: בית הספר הריאלי.
קורצווייל, ברוך (1960) **ספרותנו החדשה: המשך או מהפכה**, תל-אביב: שוקן.
קנצלר, שאול (1979) **אידיאולוגיה ותנועת העבודה**, תל-אביב: עם עובד.
קריב, אברהם (1956) **עטרה ליושנה**, תל-אביב: דביר.
רובנשטיין, אמנון (1980) **מהרצל ועד גוש אמונים ובחזרה**, ירושלים, 1980.
שביד, אליעזר (1983) **מיהדות לציונות, מציונות להדות**, ירושלים: ההסתדרות הציונית העולמית.
שביד, אליעזר (1996) **הציונות שאחרי הציונות**, ירושלים: ההסתדרות הציונית העולמית.
שביד, אליעזר (1997) "מיתוס וזיכרון היסטורי במחשבת ישראל בזמן החדש", בתוך: דוד אוחנה ורוברט ויסטריך (עורכים) **מיתוס וזיכרון: גלגוליה של התודעה הישראלית**, ירושלים: מכון ון ליר-הקיבוץ המאוחד, 41-72.
שולם, גרשם (1976) **דברים בנו** (א), תל-אביב, עם עובד.
שילוח, צבי (1991) **השמאלנות בישראל**, בית-אל: ירון גולן.
שליט, דניאל (2004) "מקור הבריאות הוא מקור החוליי", **נתיב**, שנה 17, (99-98), עמ' 49-54.
שניידר, שמואל (1994) **עולם המסורת היהודית בכתבי יוסף חיים ברנר**, תל-אביב: רשפים.
שרן, שלמה (2002) "ציונים, פוסט-ציונים ומיתוס", **נתיב**, שנה 17, (84), 55-61.